PREDICATUL ŞI MODALIZATORII. O CONTROVERSĂ

ANCA STOENESCU
Colegiul Tehnologic de Industrie Alimentară, Arad

Cuvinte-cheie: *limba română, gramatică, modalizatori, predicat verbal compus*

Problema predicatului verbal compus a fost şi a rămas o chestiune frecvent discutată în lingvistica românească,dar mai ales, cum e şi firesc, în studiile şi gramaticile dedicate sintaxei limbii române.

O lucrare amplă, din multiple perspective, a consacrat acestei problema Mirela Ioana Borchin, *Modalitatea şi predicatul verbal compus*, Editura Helicon, Timişoara, 1999. Autoarea priveşte întreaga problemă din punctual de vedere al teoriei modalităţii, punând în evidenţă întâi sistemul model în logică, pentru a se opri apoi asupra modalităţii în lingvistică. Sunt puse în evidenţă aici tipurile de modalităţi şi *modalizatorii*, identificaţi în adverbele de modalitate şi în *modalizatorii verbali*, care, alături de verbele modale şi modurile verbale, includ şi *semiauxiliarele de modalitate*. Acestea vor fi analizate ca „mijloace de expresie lexico-gramaticală a modalităţii“. Este avută în vedere perspectiva pragmatică, cea semantică, implicând, aceasta din urmă, viziunea structuralistă şi pe cea poststructuralistă, pentru ca în final să se identifice determinarea logică şi lingvistică a sensurilor semiauxiliarelor de modalitate.

În primul rând, e necesară operaţia de delimitare a verbelor modale de semiauxiliarele de modalitate. Primele sunt „verbe cu semantism modal“, de felul lui *a spera, a bănui, a părea, a se mira, a vrea* etc. Semiauxiliarele de modalitate sunt mai abstractizate semantic şi chiar „marcate gramatical“. Ele sunt „instrumentele de bază ale modalităţii în clasa verbului“ şi le este specifică „prima

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

poziție dintr-o structură bivalentă indisociabilă, chiar în situația când ambele verbe sunt la moduri personale, predicative“ (p. 71–72). Ele sunt în număr „foarte redus în româna actuală: *a putea, a trebui, a avea, a fi, a veni*“ (p. 73).

Semiauxiliarele din lista de mai sus prezintă anumite caracteristici „ale unei clase în formare“, anume:

– sunt verbe defective: nu admit formele imperative şi sunt rezistente la diateza pasivă, unele chiar la diateza reflexivă;

– sunt intrazitive,

– apar numai într-o structură biverbală, „în combinație cu un verb-dictal, structură căreia i se atribuie funcția sintactică de predicat verbal/nominal compus“ (p. 74).

Acest tip de verbe intră într-o „structură sintactică intrapropoziționlă, ca „subclase verbale caracterizate printr-un semantism special şi prin particularități morfosintactice definitorii“. Într-o asemenea structură, ele realizează „un predicat *modal* din punct de vedere semantic şi *verbal sau nominal compus* din punct de vedere sintactic“ (p. 78). Ele „introduc informația modală în interiorul unui predicat şi îşi pierd statutul extrapredicativ, actualizându-se ca modalități *de re*“ (p. 79). Oricum, ele se situează „în zona de separație dintre mijloacele lexicale şi instrumentele gramaticale ale modalității“ (p. 85). Autoarea analizează, amănunțit, compatibilitățile şi incompatibilitățile cu anumite forme verbale, precum infinitivul, conjunctivul, participiul şi supinul.

În gramatica limbii române s-a conturat şi teza inexistentă predicatului verbal/nominal compus. Amintim aici poziția Mioarei Avram: „Faptul că verbele de modalitate şi cele de aspect sunt insuficiente din punct de vedere lexical, nu este în măsură să împiedice interpretarea lor drept predicate, între altele pentru că există şi alte predicate insuficiente – unanim admise – reprezentate prin verbe ca *a presta, a promova*. (Clasificarea predicatelor verbale în simple şi compuse – sau complexe – este legată de părerea conform căreia verbele de modalitate şi de aspect nu pot forma singure predicate[1].)

Contestarea existenței semiauxiliarelor de modalitate şi implicit a predicatului verbal compus vine din partea unor lingvişti clujeni, în

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

special din partea lui G.G. Neamțu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986. Analiza lui se concentrează pe *a putea*, „situat în fruntea tuturor listelor, considerat concludent pentru seria în întregime“[2].

Înainte de toate, G.G. Neamțu indică ambiguitatea termenului *semiauxiliare*, al cărui prim component, *semi-,* vrea să arate „o abstractizare şi o gramaticalizare care nu sunt însă duse până la capăt“. Oricum, lingvistul clujean crede că „modalitatea în română [este] o categorie în stadiu incipient, nicidecum avansat sau încheiat“ (*ib.*).

O primă chestiune este cea a nivelului de abstractizare, deoarece s-a demonstrat că acestor verbe li se poate determina explicit un conținut lexico-semantic, ele putând avea chiar sinonime[3]. În ultimă instanță, gradul de abstractizare, este greu de stabilit, iar G. G. Neamțu se întreabă în ce măsură *a putea* este mai puțin abstract decât *a deveni* sau, cu alte cuvinte, cu cât e mai abstractă *devenirea* decât posibilitatea (necesitatea). Cum nu se poate dovedi că „devenirea este o categorie gramaticală, iar *a deveni* instrumentul ei gramatical (morfematic) de realizare, tot aşa stau lucrurile, din partea laturii lexico-semantice, şi pentru *a putea (a trebui)*“ (*ib.*).

Analiza cea mai extinsă o operează G.G. Neamțu asupra construcției *a putea* + conjunctiv, unde, spune el, apar trei variante:

(a) „*a putea* + conjunctiv“ are aceeaşi interpretare ca şi „*a putea* + infinitive“ adică sunt considerate *predicat compus* sau *predicat complex*[4]. Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973, p. 129, vorbeşte despre *grup verbal*, ceea ce include ambele realizări de mai sus.

(b) Cele două construcții au fost totuşi departajate, „*a putea* + infinitiv“ fiind considerat *predicat compus*, iar „*a putea* + conjunctiv“, *predicat complex*. Acesteia din urmă, „ar trebui – spune G.G. Neamțu – să i se găsească un opozant (X) la acelaşi nivel, sistemul denominativ prezentându-se aproximativ astfel: *predicat compus complex/predicat compus X*. Indiferent care din cele două

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

variante (compus sau complex) le acceptăm, este clar că în ambele construcții avem câte două lexeme verbale“[5].

(c) Departajarea a mers şi mai departe, ajungându-se la a considera *predicat complex* numai construcția „a putea + infinitiv“, în vreme ce „*a putea* + conjunctiv“ se poate disocia sintactic cu conjunctivul ca predicat verbal, iar conjunctivul component al unei completive directe[6].

Într-o asemenea viziune, este firesc să se creeze o opoziție a celor două construcții, adică lui *conjunctiv/infinitiv* să-i corespundă, din punct de vedere funcțional, opoziția *propoziție/parte de propoziție*, în speță completivă directă/complement direct.

G.G. Neamțu respinge şi tratamentul oscilant, ca verb, al lui *a putea*, când verb, când auxiliar.

Argumentului că subiectul, fiind comun în cele două construcții, *El nu poate veni/El nu poate să vină*, impune caracterul unitar al acestora, G.G. Neamțu îi opune constatarea că numai *referențial* există o coincidență, structural însă este vorba de două subiecte. „De altfel, spune el, însuşi faptul de a se vorbi (pentru *a putea* + infinitiv) de un subiect al infinitivului înseamnă a recunoaşte că infinitivul nu formează o unitate nedisociabilă cu *a putea*“[7].

În construcțiile impersonale, Se *poate întâmpla orice*, Se *pot întâmpla multe*, pe de altă parte, subiectul este al infinitivului, care, la rândul lui, este o contragere infinitivală subiectivă pe lângă *a putea*.

Într-o propoziție ca *Nu se poate pleca*, se dovedeşte că impersonalitatea aparține ambilor termeni, prin proba transformării infinitivului în conjunctiv: *Nu se poate să se plece*. „Pe această cale – admite G.G. Neamțu – obținem un nou argument în favoarea calității de verb (propriu-zis) a lui *a putea*, căci variația personal/impersonal caracterizează numai verbele pline, nu şi auxiliarele“[8].

O altă obiecție se referă la tranzitivitatea lui *a putea* dintr-un enunț ca *Nu se poate să plece*. G.G. Neamțu consideră că *a putea* este tranzitiv intrinsec, dar are particularitatea de a-şi actualiza tranzitivitatea printr-un alt verb, şi nu printr-un nume în acuzativ, „dar, precizează el, aceasta este doar o particularitate a verbului în discuție, nu o infirmare a tranzitivității“[9]. În aceste condiții, *poate* din

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

enunțul amintit a fost *intranzitivizat* prin *se*, devenind regent al unei subiective. „Aceasta prespune însă – argumentează el în continuare – că, fără *se* impersonal, a *putea* este tranzitiv şi regent al unei completive directe. Odată dovedit că *a putea* în combinație cu conjunctivul este tranzitiv, nu ne rămâne de acceptat decât că şi în combinație cu infinitivul tot tranzitiv este“[10].

În articolul Valeriei Guțu Romalo dedicat semiauxiliarelor de mod v. *supra*, n.2) se invocă, în sprijinul categoriei predicatului compus, imposibilitatea inserării adverbului de negație **nu** între a *putea* şi *infinitivul următor*. Adică: *nu poate citi*, dar * *poate (a) nu citi*. Pentru această din urmă „imposibilitate“ se recurge la construcția *a putea* + conjunctiv: *poate să nu scrie/nu poate să nu scrie*.

Consecința logică a acestei interpretări este „că cele două construcții cu *a putea* (+ infinitiv, respectiv conjunctiv) nu pot fi interpretate identic, în speță ca fiind deopotrivă predicate compuse“, pentru că este de neconceput ca „în interiorul unei categorii gramaticale, ai cărei componenți se presupun nedisociabili sintactic, negația, fenomen sintactic, să acționeze separat, pe componenți“[11].

S-a mai invocat şi solidaritatea pronumelor cu întregul grup în *nu-**l** poate bate*, *nu-**mi** poate interzice*, în calitatea lor de complement direct, respectiv indirect. Dar, prin trecerea infinitivului la conjunctiv, complementele în cauză se repoziționează: *nu poate să-**l** bată*, *nu poate să-**mi** interzică*. „În consecință, – trage concluzia G.G. Neamțu – în *nu poate să-l bată*, complementul direct este al conjunctivului şi numai al lui. Prin interpretarea unitară a celor două construcții, şi complementul din fața lui „*a putea* + infinitiv“ aparține doar infinitivului, nu şi lui *a putea*, încât şi această grupare se dovedeşte disociabilă sintactic“[12].

În acelaşi sens se pune şi problema pronumelui reflexiv, în dativ sau acuzativ, din enunțuri ca *nu **mă** pot duce, nu-**ți** poți aminti*.

Trecând peste descrierea dificultăților pe care le ridică predicatul verbal compus în practica analizei sintactice, vom releva obiecția lui G.G. Neamțu legată de terminologia construcției, el optând pentru a denumi doar predicatul exprimat prin *a putea, predicat modal*, deoarece numai el exprimă modalitatea. Nici segmental „auxiliar“

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

din *semiauxiliar* nu este o soluție acceptabilă, fiindcă el desemnează un verb care ajută la formarea sau exprimarea unei categorii gramaticale, or, în construcțiile analizate, *a putea* nu ajută, ci exprimă el însuşi modalitatea. E acesta un argument spre a încadra pe *a putea* la *verbele modale*.

Concluzia lingvistului clujean este clară: „Cele de până aici ne îndreptățesc – alături de alți autori – să contestăm existența în română, a predicatului compus (complex) şi, odată cu el, a (semi)auxiliarelor de modalitate, acestea fiind predicative cu toate celelalte verbe“[13].

O serie de contraargumente a adus obiecților lui G.G. Neamțu, Mirela Ioana Borchin în lucrarea mai sus analizată. Dintre ele, cea care poate ridica discuții este cea privitoare la conținutul lexico-semantic al semiauxiliarelor, ce le permite să aibă şi sinonime, conținut care l-a determinat pe G.G. Neamțu să le considere verbe predicative. „Cu siguranță, aşa stau lucrurile“ – admite Mirela Ioana Borchin – când e vorba de conținutul lexico-gramatical. „Numai că G.G. Neamțu – spune ea în continuare – pierde din vedere un amănunt: relațiile de sinonimie pe care le controlează semiauxiliarele de modalitate, probate de substituția contextuală, determină echivalarea acestora cu alți modalizatori, aflați în formula semică a unui tip sau al altuia de modalitate.

În niciunul dintre contexte, ele nu realizează sinonimia cu un verb «plin» semantic […].

a putea
- s1: *a fi posibil*: < posibil > ⊂ modalității aletice
- s2: *a fi permis*: < permis > ⊂ modalității deontice
- s3: *a fi capabil*: < capacitate > ⊂ modalității epistemice

a trebui
- s1: *a fi necesar:* < necesar > ⊂ modalității aletice
- s2: *a fi obligatoriu*: < obligatoriu > ⊂ modalității deontice.

O altă chestiune discutabilă este aceea a tranzitivității lui *a putea*, în contextul în care unii lingvişti (Iorgu Iordan, D. Craşoveanu, citați de autoare), consideră semiauxiliarele de modalitate ca fiind intranzitive.

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

Revenind la G.G. Neamțu, putem spune că opiniile sale se bazează pe o concepție unitară, tipică pentru gramaticienii clujeni. Vom da o schiță a ei, bazându-ne pe cele spuse de el în opera deja amintită.

Verbul la mod personal este considerat, „purtător *material* (subl. n.) al indicilor de predicație", fiind *unic* din acest punct de vedere între părțile de vorbire. Acești indici îi permit să se constituie în *predicat*, element fundamental în organizarea și generarea *p r o p o z i ț i e i*, fiind, cu mici restricții, însuși semnul acesteia. Considerând că teza predicativității tuturor verbelor, inclusiv a lui *a fi*, are o solidă susținere teoretică și practică, G.G. Neamțu se consideră îndreptățit să susțină „existența unui singur tip de predicat, și anume ***verbal***, totdeauna *monolexematic*"[14].

În virtutea acestei opțiuni, este contestat caracterul unitar al predicatului nominal, scoțând numele predicativ din sfera predicatului și contestând adecvarea termenului de „nume predicativ". Pentru clarificarea statutului fostului nume predicativ, autorul „formulează un criteriu sintagmatic-transformațional și propune, pentru „numele predicativ", termenul de *adjunct verbal primar*"[15].

G.G. Neamțu mai susține că, sub aspectul orientării teoretice generale, este adeptul *gramaticii neotradiționale*, unde se include și GA, făcând însă apel și la „unele elemente structuraliste"[16].

Note

1. Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997, p. 331-332.
2. *Op. cit*., p. 33. Cf. şi Valeria Guțu Romalo, *Semiauxiliarele de modalitate*, în *Studii de gramatică*, vol. I, 1956, p. 57-85 ; Gh. N. Dragomirescu, *Auxiliarele modale*, „Limbă şi literatură", 1963, p. 231-256 ; Gh. Constantinescu, *Particularitățile semantice şi sintactice ale verbului* ***a trebui***, „Limba română", 1970, nr.1, p. 15-24, v. şi „Limbă şi literatură", 1970, p. 163-174.
3. V. şi Gh. N. Dragomirescu, *art. cit.*, p.234, 247.
4. Cf. şi I. Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1982 (retipărire la Editura Garamond, f.a.), p.246-248 ; Pompiliu Dumitraşcu, *În legătură cu predicatul multiplu şi cel complex*, „Cercetări de lingvistică", 1964, nr. 1, p.59-66.

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

5. G. G. Neamțu, *op. cit.,* p. 36.
6. Gh. N. Dragomirescu, *art. cit.*, p. 239-240.
7. G. G. Neamțu, *op. cit.*, p. 38.
8. *Ibidem*, p. 39.
9. *Ibidem*.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*, p. 40.
12. *Ibidem*, p. 41.
13. *Ibidem*, p. 45.
14. *Ibidem*, p. 5.
15. *Ibidem*, p. 6.
16. *Ibidem*, p. 7.

Sigle

GA : Academia Română, *Gramatica limbii române*. Ediția a II-a revăzută, 2 vol. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963.
GALR I, II : Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", *Gramatica limbii române*. (Coord. Valeria Guțu Romalo). Vol. I : *Cuvântul*. Vol. al II-lea : *Enunțul*, Editura Academiei Române, 2005.
GBLR : Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", *Gramatica de bază a limbii române*. (Coord. Gabriela Pană Dindelegan), Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010.

Bibliografie

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997.
Borchin, Mirela Ioana, *Modalitatea şi predicatul verbal compus*, Editura Helicon, Timişoara, 1999.
Constantinescu, Gh., *Particularitățile semantice şi sintactice ale verbului* ***a trebui*** , „Limba română", 1970, nr. 1, p. 15-24.
Coteanu, I., *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1982 (retipărire la Editura Garamond, f.a.).
Dragomirescu, Gh. N., *Auxiliarele modale* „Limbă şi literatură", 1963, p. 231-256.
Dumitrașcu, Pompiliu, *În legătură cu predicatul multiplu şi cel complex*, „Cercetări de lingvistică", 1970, nr.1, p. 59-66.
Guțu Romalo, Valeria, *Semiauxiliarele de modalitate,* în *Studii de gramatică*, vol. I, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1956, p. 57-85.
Guțu Romalo, Valeria, *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973.
Neamțu, G. G., *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)

PREDICATE AND MODALISERS. A CONTROVERSY
(Abstract)

Key words: *Romanian language, grammar, modalisers, compound verbal predicate*

The issue of the *compound verbal predicate* has long been debated by Romanian grammaticians, some supporting its existence in Romanian, other denying it.

The article presents the opinions of two linguists with opposite options in the matter: Mirela Ioana Borchin and G. G. Neamțu.

Mirela Ioana Borchin regards the problem from the viewpoint of the modality theory, starting from logics and dwelling on the interpretation of modality in grammar. Modalisers are identified in modal adverbs and verbal modalisers, including also the semi-auxiliary verbs of modality. Modalisers enter an intra-sentence structure, where it forms a predicate, *modal* from the semantic point of view and *verbal or compound nominal* from the syntactic perspective.

On the opposite pole we find the representatives of the Cluj School, in this case G. G. Neamțu. He contests the existence of the semi-auxiliaries of modality and implicitly of the compound verbal predicate, arguing that all verbs, including the semi-auxiliary ones, posses a certain semanticism which makes them all predicative. There is thus a single type of predicate in Romanian, more precisely the *verbal* one.

BDD-A23953 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:25 UTC)